

Hermsdorf, Berlin. I bottenvåningen på de stora stenvillorna i stadsdelen Hermsdorf huserar både privata sjukgymnaster och barberare.

Sjukgymnast i Tyskland

– Läkare och sjukkassor styr sjukgymnastbehandling

Som tysk sjukgymnast kan du starta en privat sjukgymnastmottagning var du vill i Tyskland. Men ändå är det läkarna och sjukkassorna som detaljstyr vad du får göra för din patient.

– Tyska sjukgymnaster har inte lov att ställa en diagnos och det krävs en läkarremiss för alla sjukgymnastiska behandlingar, berättar skånska Wiveka Petzina, som arbetat mer än tio år som sjukgymnast i Tyskland.

WIVEKA PETZINA är 38 år och kommer från Höllviken söder om Malmö. Sedan elva år jobbar hon som sjukgymnast i Tyskland, där hon även gick sin grundut-

bildning. Idag bor Wiveka med sin tyske man och deras två barn på fem och åtta år i Heiligensee, en stadsdel i Berlin. Arbetar gör hon i en annan stadsdel som heter Hermsdorf.

Att resa dit från Bahnhof Zoo i centrala Berlin, med tunnelbana och pendeltåg, tar en halvtimme. När jag stiger av hamnar jag i något av en förortsidyll; kring det lilla torget Fellbacher Platz trängs små butiker och restauranger, gatorna kantas av stora gröna träd, mellan dem står fina bilar och i trädgårdarna blommar magnolian.

Jag promenerar in på Fellbacher Strasse och ser att i bottenvåningen på flera av de ljusa stenvillorna huserar småföre-

tagare, exempelvis en riktig barberare och en sjukgymnast... men inte den jag ska besöka. Några hundra meter bort hittar jag rätt: Schramberger Strasse 28, på skylten står det "Perlenhaus – Praxis für Physiotherapie". Det är här jag ska träffa Wiveka Petzina.

Innan jag hinner ringa på dörrklockan öppnas dörren på den stora grå stenvillan och en kvinna kommer ut. Det är inte Wiveka, men en kollega, som trots min stapplande tyska förstår vem jag söker. I korridoren kommer Wiveka skyndande och jag räddas från fler språkmalörer.

– Hej, välkommen! Gick det bra att hitta?

”Det finns väldigt många både statliga och privata sjukgymnastutbildningar i Tyskland, bara i Berlin finns det tre.”

SNART SITTER VI i ett ljusgult behandlingsrum med varsin kopp grönt te och Wiveka Petzina börjar berätta om hur hon blev "Krankengymnast". På nittiotalet flyttade Wiveka till Bayern i södra Tyskland med sin tyske pojkvän. Innan hon for hade hon pluggat på Friskvårdslinjen och efter en tid utomlands kom idén att läsa till sjukgymnast.

– Kroppen har alltid intresserat mig och jag ville gärna arbeta med människor, säger Wiveka om varför hon valde yrket.

År 1995 sökte hon till den svenska grundutbildningen, men kom inte in och beslöt sig då för att läsa i Tyskland i stället. En utbildning som precis hade utökats från att vara 2-årig till 3-årig.

– Jag läste i Trier som ligger vid gränsen mot Luxemburg och blev klar 1998. Min årskull var den andra som gick den treåriga utbildningen. Då var det första året nästan enbart teoretiskt, det andra en tredjedel praktik på ett sjukhus och det tredje var häften skola och hälften praktik, berättar Wiveka.

– Numera är praktiken mer inbakad i utbildningen, tillägger hon.

Det finns väldigt många både statliga och privata sjukgymnastutbildningar i Tyskland, bara i Berlin finns det tre. I de statliga betalar man ingen eller en väldigt låg studieavgift, medan de privata kan vara ganska dyra. Det man får lära sig på de olika orterna skiljer sig dock inte nämnvärt från varandra och en sjukgymnastutbildning är giltig i alla förbundsstaterna.

I Sverige sker grundutbildningen inom högskolan och studenterna förbereds för att arbeta evidensbaserat, medan den i Tyskland mest är inriktad på hantverket.

Traditioner och alternativ. Svenskan Wiveka Petzina jobbar på en liten privat sjukgymnastpraktik, där man erbjuder både traditionell tysk sjukgymnastik och alternativa metoder.

– Det enda som hänt på senare tid, via inflytande från Holland, är att man numera kan bli diplomerad sjukgymnast genom att gå kurser på högskola.

HUR SER ARBETSMARKNADEN och lönerna ut då? Ja, enligt Wiveka jobbar majo-

riteten av Tysklands sjukgymnaster antingen på sjukhus eller på privata sjukgymnastmottagningar.

En del sjukgymnaster arbetar även på de rehabiliteringskliniker som är belägna på landets många kurorter.

– En annan karriärmöjlighet är att vi-

Startar stavgång. Wiveka vill få igång patienterna fysiskt, men de vill oftast hellre bli behandlade passivt.

FOTO: LOIS STEEN VIVANCO

Rejält regelverk. De tyska sjukförsäkrarna styr hur många behandlingar en patient med en viss diagnos ska få.

dareutbilda sig till lärare i sjukgymnastik. Företagshälsovården är däremot inte alls så utvecklad som hemma i Sverige, säger Wiveka.

Löneläget skiftar mycket över landet, där sjukgymnaster i Berlinregionen oftast har sämre betalt än sjukgymnaster i rikare förbundsstater som Bayern med flera.

– Det låga löneläget i Berlin beror på närheten till forna Östtyskland, skillnaderna är inte utjämnade än, trots att det gått tjugo år sedan muren föll. Men man kan ofta få lite bättre lön om man är anställd på ett sjukhus där det finns fasta lönekategorier, eller om man själv äger en praktik.

Självt har Wiveka huvudsakligen jobbat på privata kliniker, ett år i Trier på en större ortopedisk klinik, sju år på en medelstor sjukgymnastpraktik i en annan del av Berlin och sedan två år här i Hermsdorf. Innan barnen föddes jobbade hon heltid, men idag jobbar hon som

timanställd tre dagar i veckan.

– Jag tjänar 12,50 Euro i timmen, vilket är en hyfsad lön, för att vara på en praktik i Berlin, säger hon.

PÅ PERLENHAUS jobbar förutom Wiveka två andra sjukgymnaster, varav den ena är chef. Det finns två behandlingsrum för individuella behandlingar och en sal där man har olika typer av träningsaktiviteter som Pilates, Qi-Gong, yoga och ryggräning.

Liksom på många tyska små sjukgymnastkliniker erbjuder man både traditionell tysk sjukgymnastik, som ortopedisk manuell terapi, Bobath, Feldenkrais, lymfdränage och massage samt alternativa metoder, som zonterapi, ayurvedisk huvudmassage, massage med heta stenar och magnetfältsterapi med mera.

Wiveka jobbar bara med sjukgymnastiska behandlingar, träning och hembesök.

– Jag är precis på gång med att starta

stavgångsgrupper, så kallad Nordic Walking, berättar Wiveka.

Ännu vet hon inte hur mottagandet blir.

– Det finns ett visst motstånd och en okunskap här när det gäller fysisk aktivitet. Patienterna har inställningen att det är jag som ska behandla dem och att de själva inte ska behöva göra något. Det är trögt att få folk att göra hemövningar.

FÖRÄNDRINGSBENÄGENHETEN i den tyska vården är heller inte så stor. Datajournaler är ovanliga och det är fortfarande läkarna som står högst i hierarkin och styr vad sjukgymnasten ska ägna sig åt.

– Till stor del beror det på att sjukgymnasterna inte är universitetsutbildade som läkarna, men också på läkarnas ointresse för att lära sig mer om vad sjukgymnaster gör, säger Wiveka.

Ändå är det läkarna som beslutar mycket kring vad sjukgymnasten får göra för sin patient.

– Sjukgymnaster har inte lov att ställa en diagnos och det krävs en läkarremiss för alla sjukgymnastiska behandlingar. Det gäller inte massage, då kan patienten komma direkt.

Bakom denna hårda styrning finns även ekonomiska incitament, då det är patientens sjukförsäkring (Krankenkasse) som betalar för sjukgymnastiken. Det finns två sätt att vara sjukförsäkrad, antingen statligt eller privat.

”Det finns ett visst motstånd och en okunskap här när det gäller fysisk aktivitet”

De privata sjukförsäkrarna har mer generösa ersättningsvillkor, vilket innebär att patienter som är anslutna till dem ofta får all sin rehabilitering betald av sjukförsäkringen. En statligt försäkrad ryggsjukpatient måste däremot betala en viss egenavgift för varje behandlingsserie. Där Wiveka jobbar välkomnas alla patienter oavsett

sjukförsäkringsstatus och på skylten utanför praktiken står det mycket riktigt ”Alle kassen”. Men vissa mottagningar tar bara emot personer som är privatförsäkrade, det är ett sätt att tjäna mer pengar eftersom de ofta beviljas längre behandlingsperioder.

– Läkarremisserna är också mer detaljerade när det är en statligt försäkrad patient. Det finns ett helt regelverk om hur många sjukgymnastiska behandlingar patienter med olika diagnoser och tillstånd har rätt till, berättar Wiveka och visar mig en tjock illgrön bok med riktlinjer.

En läkare kan exempelvis ordinera sex behandlingar vid ländryggsmärta, tio behandlingar vid Parkinsons sjukdom och dessutom bestämma över behandlingens frekvens (en gång per vecka eller en gång per månad) och behandlingens duration 30, 45 eller 60 minuter per gång.

– När det gäller lymfdränage är behandlingsperioderna ofta mycket längre, upp till 50 besök, vilket gör att nästan alla privata sjukgymnaster erbjuder denna behandling. Det är helt enkelt lönsamt att syssla med lymfdränage!

I TYSKLAND RÄDER det etableringsfrihet för sjukgymnaster, medan det för läkare finns en viss kvot i förhållande till antalet invånare.

– För en sjukgymnast är det bara att starta en mottagning var man vill, som vilket annat företag som helst, antingen genom att gå in med egna pengar eller ta ett lån. Har man bara tillräckligt många patienter så brukar det rulla på, berättar Wiveka.

Sjukgymnastkåren i Tyskland är inte så fackligt engagerad, säger hon.

– Få av de sjukgymnaster jag känner här är fackligt organiserade. Det kan bero på att man inte får så mycket för avgiften och att facket inte har så mycket att säga till om inom sjukvården. Men de sjukgymnaster som äger en praktik tycker ofta att det är viktigt att vara med.

Efter drygt tio år på den tyska arbetsmarknaden är Wiveka lite sugen på att flytta hem till Sverige.

– Jag skulle gärna vilja jobba med or-

”Det låga löneläget i Berlin beror på närheten till forna Östtyskland, skillnaderna är inte utjämnade än trots att det gått tjugo år sedan muren föll.”

topedi, manuell terapi och träningsformer som ryggräning och stavgång, det är ju det jag huvudsakligen gör här. Men det gäller ju att min man hittar ett jobb också.

Till den som skulle vilja prova livet som sjukgymnast i Tyskland har hon bara ett enkelt råd:

– Lär dig språket innan du åker! De flesta tyskar är dåliga på engelska, så vill

du kunna kommunicera om både det medicinska och det vardagliga måste du tala ganska bra tyska.

Självt har hon fått ut mycket av sitt livsval.

– Att bo och jobba i ett annat land och lära sig förstå hur det fungerar har varit jätteintressant och lärorikt.

LOIS STEEN VIVANCO

FAKTA

Tyskland

▪ Förbundsrepubliken Tyskland har 82 miljoner invånare och består av 16 delstater (Bundesländer). Delstaterna är i stor utsträckning självstyrande, bland annat på utbildningsområdet. Huvudstaden Berlin är Tysklands största stad och också en egen delstat. Därefter kommer i storlek Hamburg, München och Köln.

▪ Landet har varit en enad stat sedan 1871. Efter andra världskriget 1945 delades Tyskland upp i Öst- och Västtyskland. Delarna återförenades 1990, men både arbetsmarknad och ekonomi präglas fortfarande av stora skillnader mellan öst och väst.

▪ Politiskt styrs Tyskland sedan 2005 av en koalition av kristdemokrater och socialdemokrater. Förbundskansler Angela Merkel och förbundsrepubliken president Horst Köhler leder landet, som 2008 var världens största exportnation och världens tredje största ekonomi. Industrin präglas främst av kemi-, elektronik-, finans-, och energisektorerna.

▪ Tyskland har ett obligatoriskt statligt sjukförsäkringssystem (Gesetzliche Krankversicherung) som omfattar 85

FOTO: LOIS STEEN VIVANCO

Checkpoint Charlie. Vid kända gränsövergångar och där Berlinmuren en gång stod, säljs nu prylar från forna Östtyskland.

procent av befolkningen. Sjukförsäkringen omfattar ett basutbud av sjukvård och administreras av 200 självständiga sjukförsäkringskassor. Höginkomsttagare har ofta istället privata sjukförsäkringar med bättre villkor.

HZG

Hård konkurrens bland tyska sjukgymnaster

I Tyskland är konkurrensen hård inom sjukgymnastyrket. Det är tätt mellan mottagningarna och det gäller att profilera sig, berättar Jon Svensson. Han jobbar sedan ett år på en privat mottagning i Berlin.

I BERLIN FINNS en sjukgymnastmottagning i snart sagt varje gathörn. Jag går förbi flera stycken på min promenad genom det centrala Berlin. Många "praxis" är små men nästan alla har ett skyltfönster som visar vilken profil mottagningen har och vad som erbjuds. Reflexmassage och wellness är ord som ofta förekommer på skyltarna.

Jag är på väg för att träffa Jon Svensson, en ung svensk sjukgymnast som sedan drygt ett år arbetar i Berlin. Han

”Här dokumenterar man mindre, det finns inget journalkrav”

kom till stan för att plugga tyska under en termin, trivdes, träffade en tjej och blev kvar. Nu jobbar han som anställd sjukgymnast på en privat mottagning. Vi slår oss ner med varsin glass på ett kafé i närheten av den kända Gedächtniskirche med sitt krigssargade torn och Kurfürstendamm, en av Berlins många breda, trädkantade avenyer.

HUR ÄR DET DÅ att arbeta som svensk sjukgymnast i Tyskland? Ganska annorlunda än i Sverige, visar det sig. Jon Svensson bekräftar mitt intryck att det finns gott om sjukgymnastmottagningar i Berlin och berättar att sjukgymnaster i Tyskland snarare förknippas med massage och wellness än med evidensbaserade

behandlingar som i Sverige. Konkurrensen är hård och lönerna relativt låga, lite drygt hundra kronor i timmen är en vanlig fast lön för en anställd. Som egenföretagare blir lönen högre.

Sjukvårdshierarkin i Tyskland är striktare än i Sverige, och en tysk sjukgymnast arbetar inte lika självständigt som en svensk när det gäller behandlingsupplägg och diagnoser.

– Här dokumenterar man mindre, det finns inget journalkrav, men man brukar skriva en epikris som man signerar, berättar han.

JON SVENSSON arbetar som anställd i en privat mottagning i stadsdelen Friedrichshain. Mottagningen fungerar även som extern resurs för ett intensivvårdscentrum med koma- och andningspatienter. Titeln i Tyskland är fysioterapeut men även det tyska ordet krankengymnast används. Jobbet fick han genom kontakter. Hemma i Sverige arbetade han med äldreomsorg och hemrehabilitering inom Sala kommun, nu blir det mer primärvårdslignande arbete och arbete med intensivvårdspatienterna på centret.

– De flesta patienter på mottagningen kommer på remiss från läkare, med önskemål om till exempel ”sjukgymnastik under sex tillfällen”.

Jon Svensson berättar att värmeterapi är en vanlig behandling på praktiken och att en hel del privata patienter kommer för massage. Elektroterapi och ultraljud är andra vanliga behandlingsmetoder. På centret blir det andningsträning och behandling för komapatienter samt kurser i förflyttningsteknik för personalen.

Försäkringskassans motsvarighet i Tyskland består av olika privata försäkringskassor. Systemet är komplicerat och bygger bland annat på olika anställnings-

FOTO: HILDA ZOLLITSCH GRILL

Högre takt. Arbetstakten är högre i Tyskland, tycker Jon Svensson som jobbar på en privat klinik i Berlin sedan drygt ett år. Här i stadsvimlet vid Kurfürstendamm.

FOTO: HILDA ZOLLITSCH GRILL

Skillnader. Den vetenskapliga förankringen är otydligare, men tonen mellan kollegor är mer formell och "rakt på sak", säger Jon Svensson.

former och olika arbetsgivare. Enkelt kan man säga att det, beroende på vilken kassa man tillhör, varierar hur mycket av patientens sjukgymnastik (och sjukvård) som ersätts från sjukförsäkringssystemet.

Sjukgymnastutbildningen i Tyskland

är inte akademisk utan en treårig yrkesutbildning som ges vid så kallad fackskola. Som svensk sjukgymnast kan man arbeta som anställd, som Jon gör. Vill man starta egen praktik behöver man en tysk examen.

– Arbetstakten här i Tyskland är betydligt högre än i Sverige och jag tycker att det ibland går ut över helhetssynen och områden som psykosomatik och beteendeförändringar. Preventionsdelen i yrket går definitivt att utveckla här, liksom uppföljningssystemen för de insatser man gör som sjukgymnast. Beteendemedicin är inte så utbredd i Tyskland, det är mer av passiva behandlingar, berättar Jon Svensson.

NEJ, HAN SAKNAR den vetenskapliga förankringen som finns inom yrket i Sverige men som inte är lika tydlig i Tyskland. Några egentliga kulturkrockar har annars inte Jon Svensson noterat, men tonen människor emellan är mer formell i Tys-

land, och titlar är viktiga. Chefen tilltalar honom Herr Svensson och säger inte du. Det är inte självklart att säga du till de andra på jobbet heller; det är alltid den äldre som inbjuder till att lägga bort titlarna. Och den svenska konfliktrådsplan finns inte i Tyskland.

– Det finns många sheriffer här, säger Jon och skrattar lite. Folk går rakt på sak, man kan bli rejält utskälld, men sedan är det snart OK igen.

JON SVENSSON TROR att han blir kvar ett par år till i Tyskland, men sedan vill han antagligen återvända hem.

Patienterna och den höga arbetstakten tycker han ger bra erfarenheter, men han tror att han kan utvecklas mer i yrket hemma i Sverige. Företagshälsövern är ett område som lockar honom.

Men först väntar en helt ny erfarenhet för Jon Svensson och hans flickvän. I juli föddes nämligen deras son, Hannes.

HILDA ZOLLITSCH GRILL